OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

GRUNDERNA FÖR MORGON- OCH EFTERMIDDAGS-VERKSAMHETEN INOM DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN 2011

Föreskrifter och anvisningar
2011:1

Föreskrifter och anvisningar 2011:1

Utbildningsstyrelsen

GRUNDERNA FÖR MORGON- OCH EFTERMIDDAGSVERKSAMHETEN INOM DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN 2011

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

© Utbildningsstyrelsen

Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamheten
inom den grundläggande utbildningen 2011

Föreskrifter och anvisningar 2011:1

ISBN 978-952-13-4656-9 (hft.)
ISBN 978-952-13-4657-6 (pdf)

ISSN-L 1798-8977
ISSN 1798-8977 (tryckt)
ISSN 1798-8985 (online)

Pärmens fotografi: Istockphoto

Ombrytning: Taittotalo PrintOne, Helsinki

Tryckeri: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy, Tammerfors 2011.

www.utbildningsstyrelsen.fi

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

DNR	1/011/2011
FÖRESKRIFT	ska iakttas som förpliktande
DATUM	19.1.2011
Giltighetstid	fr.o.m. 1.8.2011 tillsvidare
Rätten att meddela föreskriften följer av	48 a § 3 mom. (1136/2003) i lagen om grundläggande utbildning
Ändrar föreskriften nr	5/011/2004

Anordnare av morgon- och eftermiddagsverksamhet

GRUNDERNA FÖR MORGON- OCH EFTERMIDDAGSVERKSAMHETEN INOM DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN

Utbildningsstyrelsen har beslutat om Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen enligt bilagan att iakttas i morgon- och eftermiddagsverksamhet enligt kapitel 8 a i lagen om grundläggande utbildning fr.o.m. 1.8.2011 tillsvidare.

Morgon- och eftermiddagsverksamhet enligt kapitel 8 a i lagen om grundläggande utbildning ska anordnas enligt dessa grunder fr.o.m. 1.8.2011. Föreskriften förutsätter att anordnare av morgon- och eftermiddagsverksamhet ändrar den lokala verksamhetsplanen.

Anordnare av morgon- och eftermiddagsverksamhet kan inte lämna denna föreskrift obeaktad eller avvika från den.

Generaldirektör Timo Lankinen

Direktör Jorma Kauppinen

BILAGA Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen 2011

Opetushallitus
Hakaniemenranta 6, PL 380, 00531 Helsinki, puhelin 040 348 7555, faksi 040 348 7865, etunimi.sukunimi@oph.fi, www.oph.fi
Utbildningsstyrelsen
Hagnäskajen 6, PB 380, 00531 Helsingfors, telefon 040 348 7555, fax 040 348 7865, fornamn.efternamn@oph.fi, www.oph.fi

Innehåll

1 Utgångspunkterna för ordnandet av morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen 5
1.1 Värdegrund och uppgift 5
1.2 Riktlinjerna som styr morgon- och eftermiddagsverksamheten 6

2 Mål för morgon- och eftermiddagsverksamheten 8
2.1 Stödjandet av hemmets och skolans fostrande arbete 8
2.2 Stödjandet av välbefinnandet, känslolivet och den sociala utvecklingen 9
2.3 Stödjandet av den etiska utvecklingen 9
2.4 Främjandet av delaktighet, jämställdhet och jämlikhet och att ge social bekräftelse 10

3 Morgon- och eftermiddagsverksamhetens innehåll 12

4 Barn i behov av stöd i morgon- och eftermiddagsverksamheten 14
4.1 Morgon- och eftermiddagsverksamhet för elever som får allmänt, intensifierat eller särskilt stöd 15
4.2 Samarbetet i anslutning till att ordna verksamheten 16

5 Anordnande, planering och utvärdering av verksamheten i kommunen 18
5.1 Anordnande av morgon- och eftermiddagsverksamhet 18
5.2 Planering och utvärdering av verksamheten 20
5.3 Verksamhetsplan 21

1 Utgångspunkterna för ordnandet av morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen

Med morgon- och eftermiddagsverksamhet avses ledd verksamhet för elever enligt lagen om grundläggande utbildning[1] som en kommun ansvarar för i sin helhet. Enligt lagen om grundläggande utbildning bestämmer Utbildningsstyrelsen om morgon- och eftermiddagsverksamhetens mål och centrala innehåll genom att fastställa grunder[2] för verksamheten. Morgon- och eftermiddagsverksamheten ska ordnas enligt dessa grunder.

Om elever som deltar i morgon- och eftermiddagsverksamhet används i dessa grunder benämningen barn, eftersom barnen i verksamheten inte har rollen som elever. I kapitel 4 används benämningen elever, eftersom det där handlar om stöd för lärande och skolgång i den grundläggande utbildningen.

1.1 Värdegrund och uppgift

Morgon- och eftermiddagsverksamheten bygger på värdegrunden för den grundläggande utbildningen, som omfattar mänskliga rättigheter, jämlikhet, demokrati, bevarande av naturens mångfald och omgivningens livskraft samt tolerans för kulturell mångfald. Verksamheten ska på samma sätt som den grundläggande utbildningen främja social gemenskap, ansvarskänsla och respekt för individens rättigheter och friheter.

Den samhälleliga utgångspunkten för ordnandet av morgon- och eftermiddagsverksamhet är att erbjuda barnen en trygg uppväxtmiljö. Det centrala syftet är att stödja barnens uppväxt och utveckling samt även att stödja familjerna och skolan i deras fostrande arbete. Morgon- och eftermiddagsverksamhetens uppgift är att främja barnens helhetsmässiga välbefinnande ur följande synvinklar:

- att erbjuda barnen ledd fritidsverksamhet
- att stödja barnens uppväxt och utveckling

1 Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 48 a, b, c, d, e och f § (1136/2003)

2 Lag om grundläggande utbildning 48 a § 3 mom. (1136/2003)

- att stödja barnens skolgång och lärande
- att ingripa tidigt och att ge social bekräftelse

1.2 Riktlinjerna som styr morgon- och eftermiddagsverksamheten

Med morgon- och eftermiddagsverksamheten strävar man efter att minska den tid som barnen tillbringar ensamma utan en vuxens trygga närvaro och handledning, före och efter skoldagen. Då det gäller de praktiska lösningarna i verksamheten, verksamhetsmodellerna och verksamhetsmiljön ska de stödja de mål som uppställts för verksamheten. Miljön ska vara trygg och barnen får inte utsättas för mobbning, trakasseri eller våld.

Morgon- och eftermiddagsverksamheten ska stärka barnens självförtroende och utvecklingen av mångsidig social kompetens. Den ska också stödja och uppmuntra barnen att hitta de egna styrkorna och utveckla sitt kunnande. Verksamheten ska lära barnen att ta vara på sig själva och ge dem möjligheter att förverkliga sig kreativt. En välordnad och högklassig morgon- och eftermiddagsverksamhet beaktar barnens behov och förutsättningar och handleder barnen så småningom till en aktiv, sund och hållbar livsstil och till att leva i en allt mer internationaliserad och teknologiserad värld.

Då man planerar verksamheten ska man beakta såväl individuella som kollektiva aspekter. Morgon- och eftermiddagsverksamheten är gruppverksamhet, där gruppens regler och värderingar formar barnens sociala utveckling. Målet är att erbjuda barnen en mångsidig och stimulerande verksamhet som motsvarar deras behov och samtidigt ge dem möjlighet att vila och vara för sig själva. Händelser under skoldagen och barnens egna upplevelser ska i mån av möjlighet beaktas i verksamheten.

Morgon- och eftermiddagsverksamheten ska bygga vidare på den fostrande uppgiften inom småbarnsfostran och förskoleundervisningen. Verksamheten ska utgå från den grundläggande utbildningens allmänna mål för fostran. Morgon- och eftermiddagsverksamheten har en speciell karaktär, eftersom den grundar sig på frivillighet och sker under barnens fritid. Barnens helhetsmässiga välbefinnande främjas bäst när naturliga uppväxtmiljöer kombineras med pedagogiskt kunnande. Målet är en öppen, uppmuntrande och lugn atmosfär.

Barnens självständighet ökar i takt med att de växer, men de behöver fortsättningsvis trygghet, närvaro och handledning av en vuxen. Det ska finnas tillräckligt många behöriga, kunniga och professionella ledare i morgon- och

eftermiddagsverksamheten. Verksamheten ska planeras och genomförs genom yrkesövergripande samarbete mellan olika aktörer och med familjerna. Syftet med samarbetet är att få ökad kännedom om barnen och lättare kunna identifiera deras behov, samt att förbättra kvaliteten i verksamheten. Långvariga arbetsförhållanden främjar bestående relationer, som i sin tur ökar barnens känsla av trygghet och ledarens möjligheter att stödja barnens utveckling.

Det rekommenderas att morgon- och eftermiddagsverksamheten ingår i kommunens välfärdsplan för barn och unga[3]. När verksamheten ordnas ska man beakta behoven hos olika språkgrupper[4] samt behoven för olika åldersgrupper. Även behoven hos barn från olika kulturgrupper och de lokala särdragen ska beaktas så bra som möjligt.

3 Barnskyddslag (417/2007) 12 §

4 Lag om grundläggande utbildning 48 b § 3 mom. (1136/2003)

2 Mål för morgon- och eftermiddagsverksamheten

Det allmänna målet för morgon- och eftermiddagsverksamheten är att stödja hemmens och skolans fostrande arbete samt barnens känslomässiga och etiska utveckling. Verksamheten ska också främja barnens välbefinnande och jämlikheten i samhället, förebygga utslagning och öka delaktigheten.[5] Detta mål är förpliktande för alla som ordnar och genomför morgon- och eftermiddagsverksamhet.

Kommunen ska precisera de allmänna mål som fastställs i lagen om grundläggande utbildning och beskrivs i detta kapitel med beaktande av de lokala behoven, verksamhetsmiljön och kommunens egna strategiska riktlinjer.

2.1 Stödjandet av hemmets och skolans fostrande arbete

Utgångspunkten för stödjandet av hemmens arbete är att vårdnadshavarna bär det främsta ansvaret för barnens fostran. Ledarna i morgon- och eftermiddagsverksamheten har ett yrkesmässigt ansvar för barnens fostran. Ledarnas arbete följer principen om fostringsgemenskap, vilket innebär att de som professionella fostrare förbinder sig att tillsammans med vårdnadshavarna stödja barnens uppväxt, utveckling och lärande.

Stödjandet av hemmens och skolans fostrande arbete förutsätter samarbete som bygger på ömsesidig respekt och jämlikhet. Hemmen ska uppmuntras att delta i samarbetet och vårdnadshavarnas aktiva roll ska främjas.

Morgon- och eftermiddagsverksamheten och den grundläggande utbildningen ska upprätthålla ett nära samarbete och utveckla strukturer och verksamhetsmodeller som lämpar sig för det lokala samarbetet. Personalen inom morgon- och eftermiddagsverksamheten ska tillsammans med elevvårdspersonalen stödja barnets helhetsmässiga välbefinnande och skolgång. Det gemensamma målet ska också synas i skötseln av ärenden och överföringen av information om det enskilda barnet och genom att morgon- och eftermiddagsverksamhetens personal med vårdnadshavarnas samtycke vid behov deltar i diskussioner

5 Lag om grundläggande utbildning 48 a § 1 mom. (1136/2003)

som gäller barnet. En öppen och förtroendefull interaktion lägger grunden för gott samarbete och god kommunikation.

I morgon- och eftermiddagsverksamheten kan barnen ha möjlighet att göra läxor enligt vad vårdnadshavaren, läraren och ledaren kommit överens om.

2.2 Stödjandet av välbefinnandet, känslolivet och den sociala utvecklingen

Ett av morgon- och eftermiddagsverksamhetens mål är att stödja barnens välbefinnande, känsloliv och sociala utveckling. Ledarens närvaro och positiva inställning har stor betydelse för detta. Det är viktigt att varje barn känner sig uppskattat och accepterat. Barnen behöver också känna att de accepteras i kamratkretsen och tillhör gruppen. Då barnen är tillsammans lär de sig färdigheter som behövs i socialt samspel, såsom ömsesidighet och förmåga att lösa konflikter på ett positivt sätt. Barnen handleds i att identifiera olika känslor och att behärska sig.

Uppmuntran och beröm stödjer utvecklingen av barnens självkänsla samtidigt som barnen lär sig att lita på sin egen förmåga. Glädjen i att delta och upplevelser av att lyckas ska betonas. Morgon- och eftermiddagsverksamheten ska stödja barnens intressen och ge barnen möjlighet att bekanta sig med olika slag av fritidssysselsättningar.

Morgon- och eftermiddagsverksamheten ska ske i en lugn och trygg miljö och atmosfär. Det är viktigt att barnen i verksamheten har möjlighet till vila och lugn och ro och till vistelse utomhus och fysisk aktivitet. Ett smakligt mellanmål och en trivsam miljö ökar känslan av välbefinnande.

Gemensamma riktlinjer i skolan och i morgon- och eftermiddagsverksamheten stödjer och stärker barnens välbefinnande och sociala utveckling. Ett yrkesövergripande samarbete som beaktar barnens behov underlättar arbetet med att bilda grupper inom morgon- och eftermiddagsverksamheten och placeringen av barnen i grupperna. Målet är att barnens dag ska vara en harmonisk helhet.

2.3 Stödjandet av den etiska utvecklingen

Morgon- och eftermiddagsverksamheten ska stödja barnens etiska utveckling och uppfattning om att alla människor är jämlika. Den etiska utgångspunkten för verksamheten är den värdegrund som beskrivs i Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen och de principer och förfaringssätt för fostran som hemmen och skolan kommit överens om.

I morgon- och eftermiddagsverksamheten betonas ett barncentrerat förhållningssätt. Varje barn ses som en värdefull individ. Utifrån sin ålder och sitt utvecklingsskede bär barnen ansvar för sig själva och sina handlingar. Barnen behöver de vuxnas handledning för sitt etiska tänkande och för interaktionsfärdigheter. Den vuxna förebilden är särskilt viktig vid stödjandet av etisk utveckling och jämlikhet, likaså för samspelet i gruppen och de etiska frågor som man möter i vardagen.

Målet för den etiska utvecklingen är att barnen lär sig förstå begrepp som ansvarsfullhet och ömsesidighet. I morgon- och eftermiddagsverksamheten handleds barnen småningom att ta ansvar för:

- sitt eget välbefinnande och sunda levnadsvanor
- andras välbefinnande och de rättigheter och skyldigheter som detta medför
- känslor och konsekvenser som det egna beteendet leder till både för dem själva och för andra
- regler och överenskommelser som ansluter sig till gruppens verksamhet
- en positiv inställning till omgivningen, naturen och en hållbar livsstil

Då atmosfären i morgon- och eftermiddagsverksamheten genomsyras av kollektivt ansvar, förtroende och omsorg främjas barnens etiska utveckling. Vid etisk fostran är det viktigt att utnyttja samspelet i gruppen, diskussioner som anknyter till olika situationer, de möjligheter som konst, lek och motion erbjuder, estetiska upplevelser och aktiviteter. Barnen handleds i att på olika sätt hantera eventuella problemsituationer positivt och konstruktivt.

2.4 Främjandet av delaktighet, jämställdhet och jämlikhet och att ge social bekräftelse

Mål för morgon- och eftermiddagsverksamheten är att främja delaktigheten, jämställdheten och jämlikheten och att ge social bekräftelse. Verksamheten utformas så att den ökar barnens delaktighet och upplevelser av att lyckas. Det är viktigt att man lyssnar på barnen och att de kan delta i planeringen och genomförandet av verksamheten.

Uppmärksamhet ska ägnas åt att barn i behov av särskilt stöd och barn med annan kulturell bakgrund kan delta i verksamheten. I morgon- och eftermiddagsverksamheten respekteras barnens egna språk- och kulturbakgrund samt levnadssätt och värderingar. Samtidigt ser man till att ingen hamnar i en sämre situation än de andra på grund av till exempel etnisk bakgrund, kön, ålder, religion eller handikapp. Så som inom den grundläggande utbildningen ska särskild uppmärksamhet ägnas åt barn som är samer, romer eller invandrare

samt barn som använder teckenspråk. Genom att stifta bekantskap med olika kulturer blir verksamheten mångsidigare, förståelsen ökar och fördomarna minskar och samvaron berikas.

Morgon- och eftermiddagsverksamheten ökar barnens jämlikhet i samhället. Målet är att alla barn får stöd och handledning som motsvarar deras utvecklingsnivå och behov. När verksamheten planeras och genomförs ska skillnaderna i pojkars och flickors utveckling och deras olika behov beaktas.

Barnen ska utifrån sin ålder få delta i utformningen av gemensamma regler och överenskommelser för verksamheten och uppleva delaktighet. Delaktighet, jämställdhet och jämlikhet förebygger mobbning och utslagning. Målet är att så tidigt som möjligt observera faktorer som kan leda till utslagning och ordna det stöd som barnen behöver. För att lyckas med det krävs yrkesövergripande samarbete mellan morgon- och eftermiddagsverksamheten, social- och hälsovården, småbarnsfostran, förskoleundervisningen, den övriga grundläggande utbildningen och hemmen.

3 Morgon- och eftermiddagsverksamhetens innehåll

Innehållet i verksamheten ska bidra till att målen som fastställs i grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen och i kommunens verksamhetsplan uppnås. Den som ordnar verksamheten och den som genomför verksamheten ansvarar för planeringen av innehållet och genomförandet på varje verksamhetsplats. Vid planeringen och genomförandet av innehållet beaktas föreliggande grunder, antalet barn som deltar i verksamheten, att verksamheten är mångsidig och att det finns möjlighet till differentiering och arbete i smågrupper. Vårdnadshavarna ska erbjudas möjlighet att delta i planeringen av verksamheten. Vårdnadshavarna ska informeras om verksamhetsplanen och verksamhetens innehåll.

I morgon- och eftermiddagsverksamheten betonas barnens rätt till en trygg barndom och uppväxtmiljö. Barnens behov och önskemål ska beaktas när verksamhetens innehåll planeras. Diskussion och informationsutbyte mellan barnen, vårdnadshavarna och ledarna om hurdan verksamhet som intresserar barnen och ger dem glädje och avkoppling, påverkar det praktiska genomförandet av innehållet. Innehållet påverkas också av de lokala förhållandena och av kulturella faktorer, av möjligheter som de olika årstiderna och andra praktiska omständigheter erbjuder, av samarbetet med kommunens övriga aktörer, av ledarnas starka sidor och arrangörernas tyngdpunktsområden.

En högklassig morgon- och eftermiddagsverksamhet ska ur barnens synvinkel utgöra en harmonisk och mångsidig helhet som stärker deras delaktighet och gemenskap. Verksamheten ska erbjuda socialt samspel som stödjer barnens uppväxt och utveckling, upplevelser av glädje och avkoppling, estetiska upplevelser och en möjlighet att utveckla olika färdigheter.

När innehållet väljs ska särskild uppmärksamhet ägnas åt lek, skapande verksamhet och positiva upplevelser som utifrån barnens ålder stödjer deras uppväxt och utveckling. Att röra på sig och vara ute samt att koppla av och vila är viktigt i verksamheten. Även under tiden för mellanmålet ingår fostrande handledning. Barnen handleds till en ändamålsenlig måltidsrytm samt goda matvanor och bordsskick i en lugn miljö.

Ett mångsidigt innehållsutbud stärker barnens kulturella identitet. Genom sånger, lekar och fester bekantar man sig med de finländska traditionerna och tradi-

tionerna i andra kulturer. Innehållet kan ansluta sig till målinriktad fritidsverksamhet eller annan verksamhet som stödjer utvecklingen. Verksamheten ska också ge barnen möjlighet att hitta en egen hobby. Skolans klubbverksamhet och grundläggande konstundervisning kan vara en del av barnets morgon- och eftermiddagsverksamheten.

Morgon- och eftermiddagsverksamheten ska bestå av följande innehållsmässiga helheter:

- etisk utveckling och jämställdhet
- lek och samspel
- motion och utevistelse
- måltider och vila
- kultur och traditioner
- praktiska färdigheter och pyssel
- visuellt, musikaliskt, kroppsligt och verbalt uttryck
- mediekunskap
- vardagssysslor, livsmiljö och hållbar livsstil
- olika teoretiska och praktiska ämnen

4 Barn i behov av stöd i morgon- och eftermiddagsverksamheten

Morgon- och eftermiddagsverksamheten ska stärka barnens helhetsmässiga uppväxt och utveckling. Också när det är fråga om barn i behov av stöd, är det morgon- och eftermiddagsverksamhetens allmänna mål och innehåll som är utgångspunkten för ordnandet och genomförandet av verksamheten. Barnens ålder, utvecklingsskede och individuella behov ska beaktas vid planeringen av arbetssätt och verksamhetsmiljö. Verksamheten ska stödja utvecklingen av självkänsla och initiativförmåga, den sociala utvecklingen och utvecklingen mot självständighet enligt barnens egna förutsättningar. Barnen uppmuntras att vara aktiva och ta initiativ. De ska erbjudas möjligheter till gemensam aktivitet och upplevelse av att lyckas.

För barn i behov av stöd i sin utveckling är det särskilt viktigt att verksamheten och tidsanvändningen är tydligt planerad och att situationerna förutses. Leken har stor betydelse, i synnerhet för de yngre barnen. En mångsidig verksamhet och funktionella arbetssätt främjar barnens utveckling. Genom fysisk aktivitet, spel och lekar lär sig barnen också att följa regler och att behärska sig. Särskild vikt ska fästas vid barnens samarbetsförmåga och vid att främja positivt samspel.

Lokalerna och redskapen ska också vara lämpliga för barn i behov av stöd. Det är bland annat viktigt att tänka på lokalernas storlek, att de kan utnyttjas flexibelt och är hinderfria och att gångpassagerna är användbara. Rätt planerade lösningar gör att barnen självständigt och lätt kan röra sig i lokalerna och delta i verksamheten. Med hjälp av färger och belysning kan man påverka hur barnen uppfattar omgivningen och stimulera dem. Barnens psykiska, fysiska och sociala trygghet ska alltid beaktas i verksamheten.

Ledarnas kunnande i arbetet då det gäller barn i behov av stöd förstärks bland annat genom introduktion. Ledarna kan också få stöd i sitt arbete genom konsultation med speciallärare och elevvårdspersonal. Samarbetet med skolan ökar kännedomen om eleverna och fortbildning försäkrar kunnandet.

4.1 Morgon- och eftermiddagsverksamhet för elever som får allmänt, intensifierat eller särskilt stöd

Enligt lagen om grundläggande utbildning har de som deltar i utbildning rätt att få tillräckligt stöd för växande och lärande genast när behov uppstår[6]. Enligt lagen och de av Utbildningsstyrelsen fastställda grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen[7] kan det stöd som eleverna får delas in i allmänt, intensifierat och särskilt stöd. De är stödformer som till sin omfattning och längd är olika. Morgon- och eftermiddagsverksamheten kan vid behov vara en del av det stöd som en elev får för lärande och skolgång i den grundläggande utbildningen. Nivåerna på stödet definieras i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen enligt följande:

- Allmänt stöd ingår i all fostran, undervisning och handledning. Behovet av stöd är då i allmänhet övergående, eleven kan behöva endast en stödform, såsom stödundervisning eller specialundervisning på deltid.
- Elever som för sitt lärande eller sin skolgång behöver regelbundet stöd eller flera former av stöd samtidigt ges intensifierat stöd i enlighet med en skriftlig plan för elevens lärande som utarbetats utgående från en pedagogisk bedömning. Det intensifierade stödet är mer omfattande och långsiktigt än det allmänna stödet.
- Särskilt stöd ges till elever som inte med andra stödåtgärder i tillräcklig grad kan uppnå sina mål för växande, utveckling eller lärande. Om särskilt stöd fattas ett förvaltningsbeslut som grundar sig på en pedagogisk utredning. En individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) görs upp för eleven. Planen ska beskriva hur undervisningen och de övriga stödåtgärderna ska ordnas i enlighet med beslutet om särskilt stöd.

Elever som fått beslut om särskilt stöd har rätt att söka till morgon- och eftermiddagsverksamhet under hela den grundläggande utbildningen. Kommunen bestämmer verksamhetens omfattning. Om det är möjligt ordnas morgon- och eftermiddagsverksamhet för elever i behov av särskilt stöd i samband med den övriga morgon- och eftermiddagsverksamheten. Verksamheten kan också ordnas i separata grupper om elevernas behov förutsätter det. Elevernas utveckling främjas av att verksamheten i mån av möjlighet ordnas i en grupp med elever i samma ålder.

---

6 Lag om grundläggande utbildning 30 § 1 mom. (642/2010)

7 Ändring och komplettering av grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, FÖRESKRIFT 50/01/2010

Om en elev som får intensifierat stöd eller särskilt stöd deltar i morgon- och eftermiddagsverksamhet, är det viktigt att personalen i verksamheten beaktar barnets behov av stöd. Det är även viktigt att man i skolan ser de möjligheter som morgon- och eftermiddagsverksamheten kan erbjuda då det gäller att stödja elevernas skolgång och lärande.

4.2 Samarbetet i anslutning till att ordna verksamheten

Då arrangemangen i verksamheten planeras spelar samarbetet mellan vårdnadshavare, skolan och morgon- och eftermiddagsverksamheten en viktig roll. Man kommer överens med vårdnadshavaren, och eventuellt med personalen i skolan, om hur målen för växande och utveckling hos en elev som får intensifierat eller särskilt stöd ska beaktas i morgon- och eftermiddagsverksamheten. Yrkesövergripande samarbete ökar förutsättningarna för att eleven får tillräckligt stöd.

Planen för elevens lärande som används under det intensifierade stödet samt den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas (IP) som används under det särskilda stödet, kan vid behov innehålla beskrivningar av elevens deltagande i morgon- och eftermiddagsverksamheten samt av samarbetet med den som ordnar verksamheten. I planerna kan man beskriva hur morgon- och eftermiddagsverksamhetens mål och verksamhetsmodeller stödjer elevens utveckling. På det sättet skapas elevens dag av en fostrande helhet.

Uppgifterna om att en elev får intensifierat eller särskilt stöd och de dokument och uppgifter som dokumenten innehåller är sekretessbelagda. För att få överlåta sekretessbelagda uppgifter om en elev till personalen i morgon- och eftermiddagsverksamheten krävs ett specificerat tillstånd av vårdnadshavaren. En ledare i morgon- och eftermiddagsverksamhet kan med vårdnadshavarens samtycke vara med då planen för elevens lärande inom intensifierat stöd, eller den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas (IP) inom särskilt stöd, görs upp. Som anordnare av verksamheten ska kommunen se till att personalen i morgon- och eftermiddagsverksamheten görs förtrogna med de författningar som berör behandling av personuppgifter, sekretess och tystnadsplikt samt skyldigheterna i barnskyddslagen[8].

Elever som får intensifierat eller särskilt stöd kan enligt kommunens beslut ha rätt till avgiftsfri transport. För dessa elever och för andra elever som har rätt till

8 Barnskyddslag 25 § (417/2007)

transport ska man även då man ordnar morgon- och eftermiddagsverksamhet sträva till att eleven i fråga har möjlighet att använda denna rätt[9]. Om transporten ordnas, är det viktigt att sörja för säkerheten, ansvarsfördelningen och att alla parter har fått tillräckliga anvisningar.

9 Lag om grundläggande utbildning 48 b § 3 mom. (1136/2003)

5 Anordnande, planering och utvärdering av verksamheten i kommunen

Kommunen bär helhetsansvaret för anordnandet av morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen i enlighet med författningar och föreliggande föreskrift.

I kommunens instruktion bestäms under vilken förvaltning verksamheten placeras i enlighet med bestämmelserna i kommunallagen[10]. I instruktionen fastställs också vilken tjänsteinnehavare eller vilket organ som ansvarar för verksamheten.

5.1 Anordnande av morgon- och eftermiddagsverksamhet

Kommunen kan anordna verksamheten själv eller tillsammans med andra kommuner, eller köpa tjänsten av en annan offentlig eller privat serviceproducent eller betala understöd till serviceproducenten[11]. En kommun kan också anordna verksamheten på båda föregående nämnda sätt samtidigt. Offentliga serviceproducenter är kommuner, samkommuner, församlingar och kyrkliga samfälligheter. Privata serviceproducenter är exempelvis organisationer, föreningar, bolag och andra som producerar tjänster. Kommunen ingår ett avtal med serviceproducenten.

Om kommunen anordnar eller skaffar morgon- och eftermiddagsverksamhet ska verksamheten, i den omfattning kommunen beslutar, erbjudas eleverna i årskurs ett och två och de elever i övriga årskurser som fått beslut om särskilt stöd enligt lagen om grundläggande utbildning[12]. I det fallet beviljas kommunen statsandel för verksamheten i enlighet med lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet[13]. En förutsättning för att statsandel ska beviljas är att verksamheten anordnas för ovan nämnda grupper. Kommunen

10 Kommunallag (365/1995) 16 § 1 mom. och 50 § 1 mom. (1068/2008) och 2 mom.

11 Lag om grundläggande utbildning 48 b § 3 mom. (1136/2003)

12 Lag om grundläggande utbildning 48 b § 1 mom. (1136/2003) och Lag om grundläggande utbildning 17 § 2 mom. (642/2010)

13 Lag om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (635/1998) 5 § 3 a (1137/2003)

ska enligt sin verksamhetsplan informera kommuninvånarna om verksamheten och hur den anordnas.

Det är frivilligt för vårdnadshavaren att låta sitt barn delta i morgon- och eftermiddagsverksamhet. Varje barn som deltar i morgon- och eftermiddagsverksamhet ska erbjudas sådan verksamhet antingen 570 eller 760 timmar under skolåret[14]. Familjerna kan utnyttja den tid som erbjuds enligt sina behov. Verksamheten kan ordnas under skolåret på vardagar, exempelvis i genomsnitt tre eller fyra timmar per dag, antingen som morgon- eller eftermiddagsverksamhet eller bådadera. Verksamheten kan i regel ordnas på vardagar mellan klockan 7.00 och 17.00. Det är ändamålsenligt att förlägga morgon- och eftermiddagsverksamheten till en tidpunkt som gör att barnen är ensamma så lite som möjligt och som gynnar skolgången, föräldrarnas arbetsliv och familjernas gemensamma fritid. Barnen ska antas till morgon- och eftermiddagsverksamhet på lika grunder[15]. En månadsavgift kan fastställas för morgon- och eftermiddagsverksamheten[16].

Ett barn som deltar i morgon- och eftermiddagsverksamhet ska få mellanmål[17]. Mellanmålen ska planeras så att de är mångsidiga och omväxlande, följer nationella näringsrekommendationer och tar hänsyn till specialbehov.

Barn som deltar i morgon- och eftermiddagsverksamhet har rätt till en trygg verksamhetsmiljö[18]. Verksamheten kan ordnas i skolans lokaler eller andra närbelägna lokaler som lämpar sig för verksamheten. Kommunen ansvarar för verksamheten och ska se till att lokalerna och hjälpmedlen är funktionsdugliga, trygga och ändamålsenliga. Platsen för verksamheten ska ha en giltig säkerhets- och räddningsplan. Då skolans lokaler planeras, skolbyggnaderna repareras och nya skolor byggs ska man i mån av möjlighet beakta morgon- och eftermiddagsverksamhetens behov i anslutning till lokalerna. Verksamhetsmiljön ska bidra till att målen som uppställts för verksamheten uppnås och när verksamheten planeras ska man utöver trygghetsaspekten också beakta verksamhetens natur och syfte, barnens intressen och verksamhetens mångsidighet. Vården vid olycksfall i morgon- och eftermiddagsverksamheten är avgiftsfri för

14 Lag om grundläggande utbildning 48 b § 4 mom. (1081/2006)

15 Lag om grundläggande utbildning 48 b § 2 mom. (1136/2003)

16 Lag om grundläggande utbildning 48 f § 1 mom. (1081/2006)

17 Lag om grundläggande utbildning 48 d § (1136/2003)

18 Lag om grundläggande utbildning 48 d § (1136/2003)

barnet[19]. Kommunen kan teckna en försäkring för de barn som deltar i morgon- och eftermiddagsverksamhet.

Med beaktande av hur verksamheten är anordnad ska det finnas ett tillräckligt antal yrkeskunniga ledare i morgon- och eftermiddagsverksamheten[20]. Enligt lagen ska kommunen även se till att personer som arbetar i personlig kontakt med minderåriga, utan vårdnadshavares närvaro, uppvisar ett utdrag ur brottsregistret.[21]

Personalen i morgon- och eftermiddagsverksamheten får inte röja sekretessbelagda uppgifter om barnen eller deras vårdnadshavare eller överlåta sekretessbelagda dokument till utomstående. Uppgifter får röjas eller dokument överlåtas endast om vårdnadshavaren gett sitt specifika samtycke till det[22]. Personer som ansvarar för den grundläggande utbildningen och elevvården kan, till personer som ansvarar för morgon- och eftermiddagsverksamheten, överlåta uppgifter som är nödvändiga för att verksamheten ska kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt. Om ett barn flyttar till morgon- och eftermiddagsverksamhet som anordnas av en annan utbildningsanordnare, ska den tidigare utbildningsanordnaren, utan hinder av sekretessbestämmelserna, genast lämna uppgifter som är nödvändiga för undervisningen eller verksamheten. Motsvarande uppgifter kan också ges på den nya utbildningsanordnarens begäran[23].

5.2 Planering och utvärdering av verksamheten

En kommun som ordnar morgon- och eftermiddagsverksamhet ska godkänna en verksamhetsplan för morgon- och eftermiddagsverksamhet som avses i lagen om grundläggande utbildning[24]. Planen ska utarbetas utgående från grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen och de lokala förhållandena. Syftet med verksamhetsplanen är att stödja ordnandet och utvecklingen av morgon- och eftermiddagsverksamheten på lokal nivå, samt att verksamheten blir mera systematisk och långsiktig.

---

19 Lag om grundläggande utbildning 48 d § (1136/2003)

20 Lag om grundläggande utbildning 48 e § (1136/2003)

21 Lag om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (504/2002) 2 § 2 mom. (1138/2003)

22 Lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999)

23 Lag om grundläggande utbildning 40 § 2 mom. (642/2009)

24 Lag om grundläggande utbildning 48 b § 4 mom. (1136/2003)

Kommunen ska också utvärdera den morgon- och eftermiddagsverksamhet som ges eller köps och delta i extern utvärdering av verksamheten. De centrala resultaten av utvärderingarna ska publiceras.[25]

I kommunen instruktion bestäms om under vilken förvaltning verksamheten placeras i enlighet med bestämmelserna i kommunallagen[26]. Det är också bra att i instruktionen bestämma om vilken tjänsteinnehavare eller vilket organ som har beslutanderätt i bl.a. följande frågor:

- ordnande och koordinering av verksamheten
- ingående av avtal om köptjänster[27] och genomförande av övervakning
- beslut om understöd och genomförande av övervakning
- uppgörande och godkännande av verksamhetsplan
- beslut om antagning av barn till morgon- och eftermiddagsverksamhet
- nedsättning och efterskänkning av avgift för verksamheten

5.3 Verksamhetsplan

Det finns inga närmare bestämmelser om innehållet i kommunens verksamhetsplan för morgon- och eftermiddagsverksamhet som lagen om grundläggande utbildning hänvisar till[28]. Kommunen bestämmer om innehållet i verksamhetsplanen.

Verksamhetsplanen ska bl.a. innehålla följande:

1. Verksamhetsidé och mål

2. Innehållsliga tyngdpunktsområden och principerna för planeringen

3. Centrala frågor som gäller ordnandet av verksamheten, bl.a.
   - platser och lokaler
   - verksamhetstid
   - avgift som uppbärs för verksamheten[29]

---

25 Lag om grundläggande utbildning 48 c § (1136/2003)

26 Kommunallag 50 § 1 mom. (1068/2008) och 2 mom.

27 Lag om offentlig upphandling (348/2007)

28 Lag om grundläggande utbildning 48 b § 4 mom. (1136/2003)

29 Lag om grundläggande utbildning 48 f § (1081/2006)

- information om verksamheten
- ansökan till verksamheten och urvalskriterier
- antal barn och verksamhetens omfattning
- gruppstorlek
- personalresurser, -struktur och ledarnas behörighet
- utredning av brottslig bakgrund hos ledarna
- introduktion av ledare
- förflyttning och transporter
- mellanmål
- säkerhets- och räddningsplan
- försäkringsfrågor
- ekonomiplan

4. Uppföljning och utvärdering av verksamheten
   - intern utvärdering av verksamheten
   - deltagande i extern utvärdering av verksamheten
   - publicerande av resultat

5. Samarbete och informationsgång i anslutning till morgon- och eftermiddagsverksamheten
   - med hemmen
   - med skolan, samarbete med klass- och speciallärare
   - förfaringssätt vid överlåtande av sekretessbelagda personuppgifter om ett barn
   - mellan olika förvaltningar
   - mellan den som anordnar och den som genomför verksamheten
   - nätverkssamarbete
   - yrkesövergripande elevvårdsarbete
   - samarbete med företag och sammanslutningar, marknadsföring och sponsorering i morgon- och eftermiddagsverksamheten[30]

30 Samarbete mellan skolor och företag, marknadsföring och sponsring, Utbildningsstyrelsen och Konsumentverket, promemoria 1.11.2007.

Tryckt
ISBN 978-952-13-4656-9
ISSN 1798-8977

Online
ISBN 978-952-13-4657-6
ISSN 1798-8985

Utbildningsstyrelsen fastställde Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen 19.1.2011. Morgon- och eftermiddagsverksamheten startade 1.8.2004 enligt grunder som hade fastställts samma år. Verksamheten har efter det vuxit kraftigt och lagen om verksamheten förnyades 1.1.2007.

Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen är en föreskrift enligt vilken en lagenlig verksamhet ska anordnas fr.o.m. 1.8.2011. Föreskriften förutsätter att anordnare av morgon- och eftermiddagsverksamhet ändrar den lokala verksamhetsplanen i enlighet med föreskriften.

Utbildningsstyrelsen
www.utbildningsstyrelsen.fi